

УДК 37.01+37.09(374)

DOI: [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2023-1\(30\)-38-45](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2023-1(30)-38-45)

Ковальова Оксана,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0002-0161-4026>

РЕЗОЛЮЦІЯ
за підсумками круглого столу
**«ОСВІТА ОБДАРОВАНИХ УЧНІВ:
ПОДОЛАННЯ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ»**
(Київ, 30 травня 2023 р.)

Анотація.

У статті узагальнено роботу круглого столу, який було проведено з метою знайти відповіді на актуальні питання загальної середньої та позашкільної освіти, сформулювати план дій та розробити рекомендації щодо подолання сучасних викликів. Подано коротку інформацію про зміст заходу та розширене представлення ідей учасників заходу щодо обговорюваних питань. Їх пропозиції сформульовані автором за напрямками: проблеми, загрози та виклики української загальної середньої та позашкільної освіти; стратегії модернізації української загальної середньої та позашкільної освіти на шляху до деколонізації та євроінтеграції; задоволення потреб обдарованих учнів на законодавчому, теоретичному і практичному рівні загальної шкільної та позашкільної освіти, роль наукової освіти.

Ключові слова: загальна середня освіта; позашкільна освіта; стратегії модернізації; обдаровані учні; деколонізація освіти; наукова освіта.

Інститутом обдарованої дитини НАПН України (у рамках наукової теми «Методичні засади впровадження освітніх моделей спеціалізованої освіти наукового спрямування в закладах загальної середньої та позашкільної освіти» № 0123U100272) разом із науковим відділом НЦ «Мала академія наук України» (у рамках Програми спільної діяльності НАН України та НАПН України на 2023–2025 рр.) та Кафедрою ЮНЕСКО з наукової освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова і Кафедрою початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського в рамках договорів співпраці було проведено круглий стіл в онлайн-форматі.

Метою круглого столу було визначення шляхів розв'язання актуальних проблем обдарованих учнів закладів загальної середньої та позашкільної освіти засобами наукової освіти.

Напрямами обговорення стали такі актуальні питання сьогодення:

- проблеми української загальної середньої та позашкільної освіти: історичні витоки і сучасні виклики;
- стратегії модернізації української загальної середньої та позашкільної освіти на шляху до деколонізації та євроінтеграції;
- роль наукової освіти в розвитку українського суспільства та становлення обдарованої особистості.

У заході брали участь керівники та вчителі закладів загальної середньої, позашкільної та спеціалізованої освіти наукового спрямування; аспіранти, студенти, викладачі закладів вищої освіти педагогічного профілю; наукові співробітники установ Міністерства освіти та науки України, Національної академії педагогічних наук України; керівники та представники обласних і районних управлінь освіти, інститутів післядипломної освіти.

Учасників привітали мотиваційними промовами: *Довгий Станіслав Олексійович*, доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАН України, академік НАПН України, Президент Малої академії наук України; *Овчаренко Вадим Миколайович*, кандидат філологічних наук, доцент, начальник відділу позашкільної освіти та виховної роботи директорату дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти Міністерства освіти і науки України; *Гальченко Максим Сергійович*, доктор філософських наук, директор Інституту обдарованої дитини НАПН України.

З доповідями виступили: *Камишин Володимир Вікторович* – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, член-кореспондент НАПН України, головний науковий співробітник відділу проєктування розвитку обдарованості ІОД НАПН України; *Свириденко Денис Борисович* – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова; *Савченко Ірина Миколаївна* – кандидатка педагогічних наук, старша наукова співробітниця, учений секретар НЦ «Мала академія наук України»; *Бабійчук Світлана Миколаївна* – кандидатка педагогічних наук, старша наукова співробітниця відділу проєктування розвитком обдарованості ІОД НАПН України, завідувачка лабораторії «ГІС та ДЗЗ» НЦ «МАНУ», доцентка Українського державного університету імені Михайла Драгоманова; *Жук Михайло Васильович* – кандидат філософських наук, доцент, викладач Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти; *Задорожна*

Ольга Миколаївна – кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри ЮНЕСКО з наукової освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова; *Шпак Ольга Анатоліївна* – практична психологиня, вчителька етики, асистентка вчителя Комунального закладу освіти «Середня загальноосвітня школа 24» Дніпровської міської ради; *Пилипів Назар Романович* – психолог Воскресинцівської гімназії міста Рогатин Івано-Франківської області; *Киричук Валерій Олександрович* – доцент кафедри психології управління, кандидат педагогічних наук, доцент ЦПО ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України; *Романюк Станіслав Богданович* – вчитель Чернівецького військово-спортивного ліцею; *Михальчук Таїсія Миколаївна* – заступниця директора з навчально-виховної роботи Судилківського ліцею Судилківської сільської ради Шепетівського району Хмельницької області; *Павлова Наталія Степанівна* – кандидатка педагогічних наук, доцентка, викладачка Рівненського державного гуманітарного університету; *Сидорчук Анна Миколаївна* – заступниця директора з НВР, вчителька Нікопольського ліцею № 6 Нікопольської міської ради; *Демченко Олена Петрівна* – кандидатка педагогічних наук, доцентка, декан факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського; *Іщенко Катерина Володимирівна* – здобувачка СВО «магістр» спеціальності 013 Початкова освіта Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського; *Левчук Дарія Русланівна* – здобувачка СВО «магістр» спеціальності 013 Початкова освіта Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського; *Рибалка Людмила Дмитрівна* – керівниця секції «Історія України», завідувачка організаційно-масового відділу КПНЗ «Донецька обласна Мала академія наук учнівської молоді»; *Кочарян Артур Борисович* – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу проектування розвитком обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України та інші.

За результатами доповідей та обговорення актуальних питань учасниками були сформовані такі висновки та пропозиції.

За напрямом «Проблеми, загрози та виклики української загальної середньої та позашкільної освіти»

1. *Першою загрозою, найбільш актуальною зараз є наслідки російсько-української війни.* Найбільш болючі питання для вчителів у цьому полі це: недостатня кількість і якість захисту укриттів; закриття закладів позашкільної освіти та скорочення педагогів у зв'язку з бойовими діями або окупацією; вимушений перехід на дистанційну форму навчання без урахування матеріально-технічних можливостей закладу освіти, часті повітряні тривоги; розрив зв'язків з обдарованими дітьми, які перебувають за кордоном, припинення ними навчання та втрата знань; неможливість дотримання порядку обліку дітей, які навчаються в закладах освіти; використання мови агресора в побуті батьками дітей. Ці проблеми не обійшли осторонь жодного суб'єкта освітнього процесу і потребують найбільшої уваги. І хоча деякі з них тимчасові, бездіяльність у цьому напрямі матиме надзвичайно неприємні наслідки для здоров'я та благополуччя дітей.

2. *Відмічено учасниками круглого столу також загрозу наслідків адміністративної реформи, яка передбачає збільшення кількості районів і, відповідно, зменшення бюджету.* Це може мати декілька потенційних негативних наслідків. Зменшення бюджету може призвести до обмеження фінансування важливих галузей, включаючи освіту; вплинути на якість освіти через недостатність ресурсів для забезпечення необхідного навчального середовища, підручників, навчальних матеріалів, технологічних засобів і підтримки педагогічного персоналу; посилити нерівність між різними регіонами; призвести до втрати досвідчених і кваліфікованих вчителів. Освітня спільнота спостерігає з посиленою увагою за такими реформами і закликає вжити всіх заходів, щоб не допустити погіршення освітніх можливостей для українських дітей.

3. *Своєрідним викликом, який потребує пильної уваги, є впровадження в суспільне життя штучного інтелекту, який має значні переваги в порівнянні з людиною, відкриває нові можливостями та вражає швидкістю обробки інформації. Постійно вдосконалюючись, він може призвести до докорінних змін в освіті, зокрема і до зміни класно-урочної системи, яка майже*

400 років є основною формою навчання багатьох поколінь. Початок радикальних змін відбувся з вимушеним переходом до онлайн-навчання ще у зв'язку з пандемією. Російсько-українська війна призвела до переміщення українських дітей по всьому світу. Потрібно бути готовими до того, що штучний інтелект у найближчі роки може стати наступним важко передбачуваним фактором дестабілізації суспільства. Але він зможе принести й значну користь, почавши виконувати в освіті такі функції: створення персоналізованих програм для учнів з вибудовуванням для кожного індивідуальної освітньої траєкторії; виконання ролі помічника вчителя, що надає додаткову підтримку та ресурси, зокрема: аналізувати значні обсяги даних, передавати потрібну інформацію учневі, допомагати в оцінюванні знань учнів, аналізувати результати тестів і робіт, виконувати рутинні адміністративні завдання (наприклад, складати розклад уроків, керувати реєстрацією учнів); створення навчальних матеріалів, які відповідають потребам різних учнів, включаючи тих, хто має особливі освітні потреби або змушений навчатися в умовах обмеженого доступу до ресурсів, тощо. Уже сьогодні потрібно передбачати наслідки таких змін і готувати відповідну законодавчу та методичну базу, навчати вчителів новим цифровим компетентностям, щоб перетворити загрози на переваги.

4. *Важливою проблемою, яка була озвучена на заході, є негнучка, недиференційована чинна система оплати праці вчителів.* Недостатня диференціація в оплаті праці може призводити до втрати мотивації вчителів професійно зростати та покращувати навчальний процес, що веде до зниження якості навчання й розвитку учнів, втрати досвідчених і висококваліфікованих учителів, які шукають можливості заробити більше або бути визнаними за свою роботу. Впровадження диференційованої системи оплати праці педагогів мають передбачати: розроблення системи оцінки професійної компетентності педагогів на основі критеріїв ефективності роботи; встановлення чітких критеріїв і стандартів, які визначають різні рівні оплати праці; врахування ролі та відповідальності педагогів, результатів навчання учнів (академічні досягнення, успішність у тестах, олімпіадах, змаганнях, проєктах тощо).

5. *Продовжуючи тему організації та забезпечення освітнього процесу, варто зупинитися на недоліках позашкільної освіти.* По-перше, це низький статус вчителя позашкільля, що виражається як у низькій заробітній платі, так і в умовах праці, наявних ресурсах, коротших відпустках (у порівнянні з вчителями ЗЗСО) тощо. По-друге, впровадження НУШ для дітей початкових класів, на жаль, не поширилося на заклади позашкільної освіти, які потребують також упровадження компонентів НУШ і сучасних технологій і методів роботи. З урахуванням нестабільності ситуації в країні, коли позашкільна освіта не може працювати як раніше, потрібно бути більш гнучкими, впроваджувати змішані форми навчання, запроваджувати нові відкриті структури та формувати новий зміст позашкільної освіти за новими стандартами та програмами, наближаючи її до парадигми НУШ.

6. *Існує також проблема у сфері освіти обдарованих суб'єктів освітнього процесу.* Учасниками заходу відмічені недоліки на законодавчому та методичному рівнях: відсутнє фінансування на варіативну частину навчально-виховного процесу, відсутні години для роботи з обдарованими учнями; законодавчо і практично майже відсутня диференціація навчання; відсутні індивідуальні програми для обдарованих і кваліфіковані фахівці для роботи з обдарованими дітьми; недостатньо представлені програми з обдарованості в педагогічних університетах; недостатньо систематизовано інформацію на державному рівні щодо програм підвищення кваліфікації вчителів, інструкцій щодо відкриття наукових товариств системи МАН України тощо.

7. *Проблемою також залишається надмірне перевантаження вчителів звітністю, що призводить до втрати часу, зниження мотивації, погіршення ефективності його роботи.* Цього можна уникнути, впроваджуючи ефективні інформаційні системи та програмні забезпечення, які допоможуть учителям автоматизувати процеси збору, аналізу та звітування даних. Також потрібен ретельний аналіз із боку керівних структур звітних вимог, визначення необхідних звітних даних та інформації, які були б розумними і збалансованими. Корисним було б створення ефективної

системи співпраці між вчителями, адміністративним персоналом та іншими стейкхолдерами, розвиток у педагогів навичок управління часом, ефективного планування та звітування.

За напрямом «Стратегії модернізації української загальної середньої та позашкільної освіти на шляху до деколонізації»

Проблему колонізації української освіти констатують не всі учасники круглого столу. Так, за результатами опитування понад 40 % опитаних її не помічають в сучасних реаліях. І в тому її найбільша загроза, оскільки для багатьох людей колонізаційний вплив сприймається як норма. У напрямі повернення українців до власної ідентичності обговорення прийшло до виокремлення низки кроків.

1. *Нейтралізувати «насаджений» комплекс меншовартості українців засобами популяризації найкращих зразків української історії, культури, науки як для внутрішньої аудиторії, так і для зовнішньої. Це може передбачати такі дії: переосмислення ролі історичних персоналій і представлення сучасного бачення в освітньому і медіапросторі; створення добірки цікавих і важливих фактів про Україну, збірки історій про героїв російсько-української війни та поширення їх на усіх інформаційних майданчиках; оновлення бібліотечного фонду та збільшення кількості друкованої української художньої літератури, переосмислення її в сучасних медіаформатах; збільшення кількості українського контенту для дітей і дорослих у сучасних медіа; інформування населення про технології фільтрування російського контенту в медіапросторі тощо.*

2. *Інтегрувати суб'єктів освітнього процесу (учні, учителі, батьки) в український культурний простір за рахунок проведення спеціальних освітніх заходів з українознавства, інтеграційних заходів для російськомовних й україномовних українців як в Україні, так і за кордоном. Це може передбачати такі дії: запровадження спеціального курсу українознавства в ЗЗСО або посилення українознавчого компоненту в предметних курсах; залучення батьків до креативних заходів з українознавства; запровадження безкоштовних мовних курсів і культурних заходів для російськомовних родин або переселенців зі Сходу; введення посади асистента вчителя для роботи з переселенцями із залученням учителів переселенців тощо.*

3. *Виробляти інноваційну освітню продукцію і контент, досягати важливих результатів на міжнародному рівні. Це можна здійснювати за рахунок застосування інноваційних підходів і технологій, проведення актуальних досліджень, реалізації спеціалізованої освіти для обдарованих учнів, публікації результатів досліджень у вагомих міжнародних виданнях, підтримки та супроводу талантів.*

За напрямом «Стратегії модернізації української загальної середньої та позашкільної освіти на шляху до євроінтеграції»

Українці обрали європейський курс розвитку країни і сплатили за це життям своїх громадян. Найближчими роками ми маємо зробити все, щоб євроінтеграція проходила ефективно та мала першим результатом вступ нашої країни до Європейського Союзу. У цьому напрямі учасники запропонували низку пропозицій.

1. *Першою є рекомендація, яка впливає з попереднього напрямку і є результатом попередніх зусиль – формування власної національної ідентичності українського народу на засадах самодостатності, національної гордості та поваги до себе, відновлення своїх традицій. На це можуть впливати: розвиток і збереження унікальної культури, традицій, музики, мистецтва, літератури та мови; вивчення історії, пам'яті про минуле та участь у національних святкуваннях; громадська та громадянська активність; зв'язок із природним середовищем через традиційне землеробство, охорону та збереження своїх природних родовищ і ландшафтів; зустрічі з представниками інших націй, міжнародний обмін досвідом і культурними цінностями тощо.*

2. *Важливим у цьому контексті є підвищення репутації країни на міжнародному рівні, особливо європейському. Цього можна досягнути, зокрема за допомогою освітньої складової: підвищення рівня освіченості та культурності, прищеплення європейських цінностей, розвиток громадянської відповідальності та захист принципів демократії, збільшення фінансових та інтелектуальних інвестицій у дослідження та розвиток наукового потенціалу країни, вивчення іноземних*

мов (наприклад, європейських). Допоможе в розумінні контексту, в якому живе Європа, вивчення документів Ради Європи, участь у дискусійних програмах на кшталт «Європейські роки» і програмах у сфері освіти, науки та інновацій (наприклад, Горизонт та Еразмус). Надзвичайно важливим є залучення українських освітян до вирішення освітніх завдань Європи. Ідеться про розширення рамок компетенцій програмами 2021–2027 рр., інтеграції української освіти до європейського року skills, який розпочався 08 травня 2023 р. і завершиться в травні 2024 р., європейського тренду «NextGenerationEU» (2021–2027). Також потрібна адаптація програми «Освіта 4.0. Український світанок» до висновків звітів Світового економічного форуму 2021–2023 років.

3. *З метою захисту українських дітей, які перебувають за кордоном необхідно:* домовитися з країнами, у яких перебувають діти, про те, щоб їм дозволили (і забезпечили для цього час в освітньому процесі) дистанційно вивчати українську мову, культуру, історію і географію. Також, для тих, хто повертається в Україну, організувати адаптаційні табори в мальовничих місцях країни з додатковими освітніми заходами з метою подолання освітніх втрат.

За напрямом «Задоволення потреб обдарованих учнів на законодавчому, теоретичному та практичному рівні загальної шкільної та позашкільної освіти, роль наукової освіти»

Збереження юних талантів України має стати одним із головних завдань освіти на найближчий час. У цьому напрямі учасники круглого столу мають такі рекомендації.

1. *Враховуючи особливі освітні потреби обдарованих дітей України, ми рекомендуємо визначати їх як здобувачів освіти з особливими освітніми потребами на законодавчому рівні.* Ця норма має бути підтримана фінансуванням, що забезпечить відповідні ресурси та програми для розвитку їхнього потенціалу. Це передбачатиме створення спеціалізованих навчальних програм, підготовку та підтримку вчителів, які мають необхідну експертизу для роботи з обдарованими дітьми, а також інфраструктуру, що буде задовольняти їхні потреби. Такі кроки допоможуть створити рівні умови для всіх дітей і забезпечити їхній успіх у навчанні та подальшому житті. Запровадження законодавчого визнання обдарованих дітей як здобувачів освіти з особливими освітніми потребами є важливим кроком на шляху до розвитку освітньої системи, що буде відповідати сучасним потребам та вимогам суспільства.

2. *Усвідомлюючи важливість індивідуального підходу до навчання обдарованих дітей України, ми рекомендуємо зафіксувати їх право на індивідуальну освітню траєкторію на законодавчому рівні.* Це означає впровадження законодавчих механізмів, які забезпечать можливість застосування сучасних підходів до навчання обдарованих дітей, зокрема прискорення та збагачення навчальних програм. Фінансування цих форм роботи має бути гарантованим, щоб забезпечити доступність цих програм для обдарованих дітей та їхніх сімей. Окрім того, необхідно надати можливість обдарованим дітям навчатися за варіативними програмами, що враховуватимуть їхні індивідуальні потреби та інтереси. Ці кроки допоможуть створити сприятливі умови для розвитку потенціалу обдарованих дітей та їх успішного навчання. Запровадження законодавчої можливості індивідуальної освітньої траєкторії для обдарованих дітей відображає нашу постійну підтримку їхнього розвитку та прагнення створити справедливую та високоякісну освітню систему.

3. *З метою підтримки та стимулювання потенційно обдарованих дітей України ми рекомендуємо збільшити кількість мотиваційних заходів на державному і місцевому рівнях.* Це може охоплювати проведення заохочувальних програм із цінними призами, які сприятимуть виявленню та підтримці обдарованих дітей. Варто розробити преференції та винагороди для переможців системи МАН, міжнародних конкурсів та олімпіад, які виявляють і визначають найбільш талановитих учнів. Важливим аспектом є популяризація досягнень обдарованих дітей у ЗМІ. Це буде сприяти збільшенню усвідомлення суспільством про важливість і цінність обдарованих дітей, а також надихне інших молодих людей на розвиток свого потенціалу. Додаткові заходи можуть включати розміщення інформації про результати досліджень та винаходи на білбордах та інших рекламних поверхнях, організацію виставок, концертів або конференцій, де обдаровані діти матимуть змогу показати власні досягнення та поділитися своїми ідеями з громадськістю.

4. *З метою ефективного управління зростаючою внутрішньою та зовнішньою міграцією ми рекомендуємо ввести відповідні зміни до Порядку ведення обліку дітей шкільного віку та учнів (постанова Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 684). Ці зміни мають на меті забезпечити точність та актуальність обліку дітей, які мігрують, а також забезпечити їм доступ до якісної освіти. Це може передбачати створення єдиного інформаційного реєстру, який буде оновлюватися регулярно та містити інформацію про дітей, які мігрували, їхнє місце проживання, попередній та новий освітній заклад тощо. Такий облік дасть змогу краще планувати та розподіляти ресурси у сфері освіти, забезпечуючи новоприбулим дітям максимально швидкий і зручний доступ до освітніх закладів.*

5. Також важливо забезпечити координацію між освітніми установами, органами міграційної служби та соціальними службами з метою обміну необхідною інформацією та взаємної підтримки при організації навчання для дітей, які мігрували. Потрібно налагодити інформаційну взаємодію між Державною податковою службою, органами соціального захисту населення та органами управління освітою, керівниками закладів освіти щодо дітей, які є внутрішньо переміщеними особами. Це дасть змогу забезпечити обмін необхідною інформацією про стан і потреби цих дітей, а також буде сприяти координації зусиль та ресурсів для їхньої належної підтримки та розвитку.

6. *З метою забезпечення належної підтримки та розвитку обдарованих дітей з окупованих областей України рекомендуємо створити банк даних, який буде містити інформацію про юних науковців, митців, спортсменів і вчителів, які здійснювали науково-педагогічний супровід їхнього розвитку. Цей банк даних буде використовуватися в разі переміщення таких дітей до закладів освіти інших областей України. Створення такого банку даних дасть забезпечити безперервність та належну адаптацію обдарованих дітей під час переміщення до інших регіонів. Він буде містити інформацію про досягнення та потенціал цих дітей, а також про вчителів, які вже працювали з ними та надавали науково-педагогічний супровід. Організація банку даних вимагатиме створення спеціалізованої платформи або системи, яка забезпечуватиме збір, зберігання та обробку інформації. Важливо забезпечити конфіденційність та захист персональних даних учасників банку даних, дотримуючись відповідних законодавчих норм і принципів. Це буде сприяти ефективному супроводу талановитих дітей і забезпеченню їхнього подальшого розвитку в нових освітніх закладах.*

7. *З метою забезпечення повноцінного розвитку обдарованих дітей країни, особливо в умовах війни, рекомендуємо створювати умови для відновлення їхнього фізичного та ментального здоров'я. Це передбачає створення програм і розвиток ініціатив, що спрямовані на покращення фізичного стану дітей, підтримку їхнього психологічного благополуччя та здорової психіки. Повноцінне фізичне та ментальне здоров'я є важливими компонентами успішного розвитку обдарованих дітей. Створення відповідних умов і забезпечення підтримки в цих аспектах допоможе їм реалізувати свій потенціал та досягти високих результатів у навчанні та інших сферах життя.*

За спільним рішенням учасників круглого столу Резолюція буде направлена до Міністерства освіти та науки України, а також оприлюднена в засобах масової інформації, соцмережах, науковому фаховому виданні Інституту обдарованої дитини НАПН України.

Kovalova Oksana

RESOLUTION ACCORDING TO THE RESULTS OF THE ROUND TABLE “EDUCATION OF GIFTED STUDENTS: OVERCOMING CONTEMPORARY CHALLENGES AND EUROPEAN INTEGRATION” (May 30, 2023, Kyiv)

Summary.

The article summarizes the results of a roundtable discussion to find answers to current issues in general secondary and extracurricular education, developing an action plan and recommendations for overcoming

contemporary challenges. It provides brief information about the event and an extended presentation of participants' ideas on the raised topics. The author formulates suggestions in the following directions: problems, threats, and challenges in Ukrainian general secondary and extracurricular education; strategies for modernizing Ukrainian general secondary and extracurricular education on the path to decolonization and Eurointegration; meeting the needs of gifted students in legislative, theoretical, and practical aspects of general school and extracurricular education, the role of scientific education.

Based on the reports and discussions on relevant issues, the participants highlighted the following problems and challenges: the consequences of the Russo-Ukrainian war; the effects of administrative reform, which involves increasing the number of districts and, consequently, reducing the budget; the development of artificial intelligence that can change the education system; the existing rigid and undifferentiated system of teacher remuneration; shortcomings in the extracurricular education system; deficiencies at the legislative and methodological levels in the gifted education; heavy workload of teachers due to reporting, and more.

The proposals for overcoming decolonization in education included neutralizing the imposed inferiority complex among Ukrainians, integrating educational process participants into the Ukrainian cultural space, producing their own quality content, and achieving international success. The path to Eurointegration requires the formation of a national identity and preserving uniqueness, enhancing the country's reputation, and maintaining communication with citizens temporarily residing abroad.

To meet the needs of gifted students, recommendations were developed regarding their recognition as learners with special educational needs at the legislative level, ensuring their right to personalized education, increasing the number of motivational measures at the state and local levels, making changes to the procedure for registering children and intensification coordinating educational and migration services, creating a database of gifted children and their teachers from occupied territories, and ensuring the restoration of gifted students' health.

Keywords: *general secondary education; extracurricular education; modernization strategies; gifted students; decolonization of education; scientific education.*

Стаття надійшла до редколегії 1 червня 2023 року